

BO

MAGASINET

NR. 1 / 2024

Medlemsblad for
**MØRE OG ROMSDAL
BOLIGBYGGELAG**

Jørgen fikk **ANSIENNITET** av sin søster

side 10-11

TEMA: ØKONOMI

Engasjement!

Stiftelsen JoinUs er et gratis tilbud for ungdom og unge voksne

side 8-9

Benytt deg av vår MOBO-rabatt

• MALING • TAPET • GULV • BILLAKK

happy-homes.no

Prolakk AS
Verftsgata 4
Tlf: 40 00 31 79
post@prolakk.no

Åpningstider:
Man - Fredag 7:30 - 17:00
Torsdag 7:30 - 18:00
Lørdag 9:00 - 15:00

Du finner oss i Åndal Maskin-bygget på Bolsønes

RÅD &
TIPS

SPØR
OSS

happy homes®

Vi skaper vakre hjem

ALLE BARN HAR RETT PÅ EN FRAMTID

Redd Barna

Det er over 100 millioner mennesker på flukt i verden i dag. Halvparten av dem er barn

Med din hjelp kan vi gi dem beskyttelse, livreddende mat og medisiner.

Sammen kan vi redde liv.

VI STÅR KLAR FOR Å HJELPE TIL MED INTERIØRMALING

BUTINOX SUPERDEKK TAK

En superdekkende, helmatt spesialmaling til tak. Malingen er enkel å påføre og har suveren dekkevne som enklere gir et pent og skjødfritt resultat. Butinox Superdekk Tak er vannbasert og løsemiddelfri takmaling for innvendig bruk. Malingen benyttes som takmaling på sparkel, puss, betong og bygningsplater.

Malingen fås i hvit base og har egen farge Klassisk Hvit (S0500-N) og matcher ferdigmalte lister og dører – ønsker du en annen farge, kan malingen blandes i flere lyse nyanser.

Fås i 2,7 og 9l.

SE VÅRT UTVALG PÅ [OBSBYGG.NO](https://obsbygg.no)

Åpningstider: 7-20 (9-18)

**Obs
BYGG
MOLDE**

molde.obsbygg@coop.no • tlf 979 95 105

BONUS & RABATT

5%

Montér har alt du trenger til ditt bygge- og oppussingsprosjekt. Som medlem i MOBO får du alltid 5% medlemsbonus. I tillegg får du 5% medlemsrabatt* på det du handler.

Merk: For å få MOBO-rabatt viser du fram medlemsbeviset ditt, som du finner i MOBO-appen. Det er ikke mulig å kombinere MOBO-fordelen med andre fordelsprogram hos Montér..

Gå inn på MOBO sin app for å finne ditt nærmeste Montér byggevarehus.

*Rabatt gjelder ikke kampanjevarer eller nettoprisede varer

— Leder —
OLE JAKOB STRANDHAGEN

DET GÅR MOT LYSERE TIDER!

Solen har snudd og det går mot lysere tider. Forhåpentligvis er det ikke bare solen som har snudd. Vi har vært gjennom turbulente år på ulike måter, blant annet med høy prisstigning og renteoppgang. Det er heldigvis signaler på at det «verden» er i ferd med å normalisere seg.

MOBO har også vært gjennom noen utfordrende år i likhet med mange andre. Vi ser nå at god økonomistyring og omstilling gir bedre resultater. Det er ikke et mål i seg selv å gå med overskudd, men vi trenger overskudd og vekst for å utvikle bedre tjenester og bygge flere boliger. I tråd med dette har vi nå startet en strategiprosess. Fjorårets medlemsundersøkelse er med å på å gi oss innspill til veien videre.

Innspill fra dere er også en av årsakene til at vi nå lanserer et samarbeid med Istad Kraft. Vi er to lokale, tradisjonsrike bedrifter som gir tilbake til samfunnet rundt oss. Medlemmer og boligselskap får nå tilbud om «MOBO-strøm» og egen energirådgiver. Målet er at vi kan bidra til smartere og mer energieffektive løsninger. Sammen kan vi utgjøre en forskjell.

Vi er stolte over å ha bidratt i oppstarts-

fasen av «JoinUs». Stiftelsen JoinUs er et gratis tilbud for ungdom og unge voksne. De arrangerer ulike fysiske, kreative og sosiale aktiviteter gjennom hele året på flere steder i området vårt. Den beste og mest lønnsomme investeringen vi kan gjøre som samfunn er å forebygge utenforskap og gi alle en god og trygg oppvekst.

Våren er også tid for generalforsamlinger. Vi fortsetter med felles generalforsamlinger på Seilet for de som ønsker det. Her kan dere også møte våre ansatte på de ulike avdelingene. Vi håper så mange som mulig deltar på generalforsamlingene, dette er en fin måte å bli bedre kjent med naboene på. Det er også helt ufarlig å ta på seg verv. Vår visjon er «tid til å leve». Det skal være enkelt, oversiktlig og trygt å sitte i styret i ett av våre boligselskap.

Vi ønsker dere lykke til med årets generalforsamlinger. Spesielt ønsker vi alle nye styreledere og styremedlemmer velkommen. Ta gjerne kontakt med oss for en bli-kjent-prat!

Med vennlig hilsen
Ole Jakob Valla Strandhagen
Adm. dir.

Den beste og mest lønnsomme investeringen vi kan gjøre som samfunn er å forebygge utenforskap og gi alle en god og trygg oppvekst

Innhold

FASTE SPALTER

Tema	13
Mattipset	20
Jusspalten	26
Kryssord & Sudoku	28

NYHETER

Mål for MOBO	6-7
Stiftelsen JoinUs	8-9
Overta ansiennitet	10-11
Digitale kurs	30
Generalforsamlinger	31
Årets medlemsundersøkelse ..	32-33
Året 2023	34-35
Nausta – en flytende badstu	36
Istad	37
Lokale medlemsfordeler	39

Fiskesuppe med god kraft – s. 20

MEDLEMSBLAD FOR
MØRE OG ROMSDAL
BOLIGBYGGELAG
NR. 1, 2024

ANSVARLIG REDAKTØR

Direktør Ole Jakob Strandhagen,
Møre og Romsdal Boligbyggelag

MØRE OG ROMSDAL
BOLIGBYGGELAG
Strandgata 5, 6415 Molde.
Tlf: 71 25 93 00

E-post: mobo@mobo.no
Hjemmeside: mobo.no

REDAKSJONELL PRODUKSJON
OG GRAFISK UTFORMING
TIBE Molde AS
Postadr.: Postboks 473, 6401 Molde
Tlf: 71 20 12 00
E-post: bomagasinet@tibe.no

MEDARBEIDERE I
DETTE NUMMERET
Evy Strømme,
Ingrid Kvande,
Tonje Sætre og
Jens Holsbøvåg Lyngstad.

UTGITT AV
BS Media AS, Postboks 452
Sentrum, 0104 Oslo

ANNONSER
Tlf: 71 20 12 00
E-post: annonse@tibe.no

TRYKK
Ålgård Offset, Ålgård

Inn i fremtiden med nye

Mål for MOBO

MOBO har vært en viktig samfunnsaktør siden etableringen i 1946, og skal være det også i fortsettelsen. Ettersom verden endrer seg, må MOBO gjøre det samme, og er nå i gang med et strategiarbeid.

✍ INGRID KVANDE 📷 JENS HOLSBØVÅG-LYNGSTAD

– Vi er inne i en strategiprosess, og vi ønsker en fornyet og enda mer samlende plan med mål og strategier som alle har eierskap til og kjenner seg igjen i, og som er enklere og mer spisset mot den veien vi ønsker å gå, sier administrerende direktør Ole Jakob Strandhagen i MOBO.

MÅL OG DELMÅL

Han forteller at de alle de ansatte er med og ønsker å komme i mål med arbeidet i løpet av våren.

– I strategiarbeidet handler det mye om hvem vi ønsker å være, hva som skal kjenne-

tegne oss og hva som blir viktig fremover. Og ikke minst hvordan vi skal arbeide sammen med medlemmene og boligselskapene våre for å bli enda bedre. Vi er en stor og god organisasjon. Strategien skal leve i hverdagen og vi ønsker at den skal være enkel og samlende. Selv om vi setter oss nye mål så kommer visjonen «tid til å leve» fortsatt til å være den samme.

PILARER

Ole Jakob sier at de er godt i gang, og allerede nå ser han at det er noen elementer som vil være førende og vil være med og gi retning:

▲ Administrerende direktør Ole Jakob Strandhagen i MOBO.

Pilarer

VERDISKAPING

Vi må å ha en solid økonomi for å utvikle bedre tjenester og for å bygge flere boliger. Sammen skaper vi verdier for medlemmene, boligselskapene og samfunnet rundt oss.

SYNLIGHET

Vi er store og skal være synlige. Det er viktig at alle vet hvem vi er. Vi skal også være stolte over det vi har fått til samtidig som vi ønsker å ta nye steg inn i fremtiden. Bolig er viktig for alle, og vi skal være en engasjert, kompetent og trygg samarbeidspartner.

SAMARBEID

Vi er et stort fellesskap, eid av medlemmene våre. og leverer et brede spekter av tjenester. Det helt avgjørende med godt samarbeid med alle aktører om vi skal nå målene våre.

BÆREKRAFT

MOBO er tuftet på bærekraftige prinsipper. Vi skal være lang-siktige og bærekraftige og overskuddet går tilbake til det gode formålet. Det boligsosiale og klimavennlige løsninger er viktig for oss. Sammen kan vi utgjøre en forskjell, sier Ole Jakob. ••

ET STED FOR TILHØRIGHET

Stiftelsen JoinUs er et gratis tilbud for ungdom og unge voksne. De arrangerer ulike aktiviteter fem kvelder i uken hver uke, for alle som ønsker seg et fellesskap. I tillegg arrangerer de aktivitetssuker i skoleferier for barn. Aktivitetene er fysiske, kreative og sosiale.

✍ TONJE SÆTRE 📷 JENS HOLSBØVÅG-LYNGSTAD

– Vi ønsker å skape et møtested hvor barn og unge kan komme å være seg selv, finne glede, få mestringsfølelse å bare være. Uten noe press i forhold til prestasjoner eller økonomi, forteller en engasjert gründer Knut Olav Rindarøy.

SÅ BEHOV FOR ET TILBUD

Som tidligere fotballspiller på ulike nivå så han og tidligere lagkamerat Marcus Andreasson behov for et tilbud som er tilrettelagt for alle.

– Bakgrunnen er at vi har vært med å spille fotball på alle nivå. Der har vi sett utfordringer med at lagidrettsnivå ofte blir lagt til rette for de med god økonomi, og de som er veldig flink i idretten, påpeker den tidligere fotballproffen.

Det resulterte i stiftelsen JoinUs som ble etablert i starten av 2021. På laget har de to fotballspillerne også med seg frikjører Asbjørn Eggebø Næss.

– Vi arrangerer alt fra klatring, fotball, innebandy, maling, fiske, spillkvelder, turer og mye mer. Deltakerne får være med å bestemme hvilke aktiviteter som skal gjennomføres, forteller Rindarøy.

VIKTIG SAMFUNNSANSVAR

Siden oppstarten har interessen bare vokst og vokst. Hver uke er det rundt 200–250 personer som er med på de ulike aktivitetene. Tilbakemeldingene er utelukkende positive.

– Det de setter mest pris på er tilhørigheten, og rett å slett bare en plass å være, sier gründeren.

Han løfter frem alle støttespillerne til JoinUs som han mener tar et viktig samfunnsansvar ved å hjelpe stiftelsen.

– Det er de som gjør at vi kan drive med dette, som gir mange positive ringvirkninger på alle måter i samfunnet, sier en engasjert og takknemlig Rindarøy.

MOBO var en av de som bidro med tilskudd til at JoinUs kunne stiftes tilbake i 2021.

– God inkludering gir gode bomiljø som er viktig for oss i MOBO. JoinUs er en fantastisk møteplass for inkludering, sosialisering og opplevelser sammen, forteller Ole Jakob Valla Strandhagen, daglig leder i MOBO.

– Alle barn og unge bør ha et gratis tilbud, stadfester Rindarøy. Det tror jeg kan være med å forebygge så utrolig mye og vil spare samfunnet på flere måter, avslutter Rindarøy. ••

- ▲ Gründer Knut Olav Rindarøy og Marcus Andreasson.
- ◀ Hver uke deltar rundt 200–250 personer på ulike aktiviteter.

- ◀ ▲ JoinUs tilbyr aktiviteter som gir fellesskap.

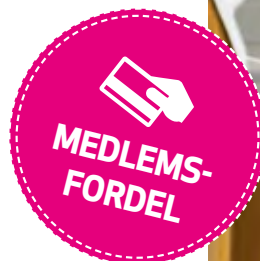

Visste du at du kan

overta andres ansiennitet?

Forkjøpsretten er din viktigste fordel som medlem i MOBO. Har du vært høy ansiennitet, kan det gi deg en fordel når du skal kjøpe deg bolig. MOBO-medlemskap med ansiennitet kan også overføres mellom familiemedlemmer, noe både Tonje og Jørgen har hatt glede av.

✍ INGRID KVANDÉ 📷 JENS HOLSBØVÅG-LYNGSTAD

◀ Fersk leilighetseier i Skrenten Borettslag. – Alt stemte da jeg fant denne, sier Jørgen Sætre.

▲ Jørgen Sætre fikk ansiennitet av sin søster, som igjen hadde fått overført medlemskap av sin mor.

OVERFØRING AV MEDLEMSKAP

- Medlemskapet i MOBO kan overføres til slektninger i rett opp- eller nedadstigende linje, samt til søsken, ektefelle eller samboer, jfr § 2 – 2 i MOBOs vedtekter.
- Ved overføring av medlemskap der ansiennitet skal følge med skal det betales et gebyr.

I 2023 var det 61 andelsoverdragelser mellom slektninger i MOBO. Det betyr at 61 personer fikk benytte ansiennitet som var spart opp gjennom langt medlemskap av andre i familien.

Jørgen Sætre kjøpte leilighet i Skrenten Borettslag i august, og flyttet inn i slutten av september. Han var ikke medlem i MOBO, men fikk ta over abonnementet til søsteren da han begynte å se etter bolig.

– Jeg hadde vært på aktiv jakt i et par måneder før jeg fant denne leiligheten. Alt stemte, og jeg fikk bra beliggenhet, veldig fin utsikt, fin størrelse og fin pris. I tillegg hadde leiligheten såpass standard at jeg kunne flytte rett inn, forteller Jørgen.

FRA MOR TIL SØSTER TIL BROR

Jørgens søster Tonje hadde fått overdratt medlemskap fra sin mor da hun kjøpte leilighet

for noen år tilbake, og da broren begynte på sin leilighetsjakt, overførte hun ansienniteten videre til ham.

– Jeg hadde kjøpt meg enebolig på Eide, og syntes det var fint at Jørgen fikk nytte av ansienniteten, forteller Tonje. Hun hadde fått ansiennitet fra 1991 av sin mor.

28 ÅRS ANSIENNITET

Siden dette var ansiennitet som var overført for andre gang, fikk Jørgen ansiennitet fram til fødselsåret sitt, 1995.

– Jeg hadde nok fått leiligheten selv uten denne ansienniteten. Ingen hadde meldt forkjøpsrett, men det vet jo man ikke før man er der. Det er en bra ordning at ansiennitet kan overføres mellom familiemedlemmer. Det er genialt at man har den muligheten, mener Jørgen. ••

Scandi Lux Senior Cushion
Design Anderssen & Voll 2021

FJORDFIESTA

www.fjordfiesta.com

Ja, de penga!

I en tid der det meste har blitt dyrere, må de fleste av oss tenke litt annerledes for å få pengene til å strekke til.

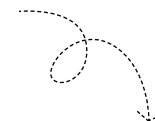
TEMA: ØKONOMI

Vi må bruke pengene smartere – ta grep der det virkelig monner, for å redusere både de faste og de variable kostnadene i hverdagen.

I Bomagasinet tipser fysikkprofessoren oss om hva som egentlig er smart strømbruk, mens økonomen kjent fra Luksusfellen forteller hvorfor den ene kaffekoppen på cafebar ikke er det viktigste å endre på dersom pengene skal strekke lenger.

Samtidig skal livet leves, og det er faktisk mye som er morsomt her i livet som ikke trenger å koste noe. Vi gir deg ti tips til aktiviteter som kan gi koselige minner – helt gratis. ••

Les mer:

– Ta tak i de store kostnadene først

Vi finner sparetips i nær sagt alle medier om dagen. Ikke kjøp kaffe, smør matpakke og ikke gå i butikken når du er sulten, er eksempler på gode råd. – Det er vel og bra, men det viktigste er likevel å ta tak i de store kostnadene, mener Hallgeir Kvadsheim.

OLE BJØRN ULSNÆS

Økonomen er kjent fra TV-serien «Luksusfellen», og han har laget podkaster, holdt foredrag og gitt råd om privatøkonomi de to siste tiårene. Vi utfordret økonomi-kjendisen til å dele noen sparetips med Bornagasinets lesere. Det første spørsmålet var naturlig nok: Hva er dine beste sparetips?

– Det er et omfattende spørsmål. Jeg tenker at det først og fremst er viktig å se på de store utgiftene i økonomien.

BOLIGKOSTNADENE STØRST

Mange er opptatt av de små utgiftene. Det er vel og bra, men en må ikke glemme de store utgiftspostene, selv om de kan være litt vanskeligere å ta tak i. Det er enkelt å lage med seg matpakke i stedet for å gå på kantina på

jobben. Mange vil oppleve det som vanskeligere å ta kontakt med banken for å forhandle om bedre rentebetingelser.

Boligkostnadene er den største enkeltkostnaden i husholdningsøkonomien. Omtrent en tredel av utgiftene i norske husholdninger går til bolig.

– Boutgiftene ligger enestående på topp, fastslår Kvadsheim. – Nummer to på SSBs statistikk over gjennomsnittlig forbrukerutgifter er transportkostnader, som er om lag halvparten så store som bokostnadene.

Økonomens logiske konklusjon er et det er mest å hente på å redusere på nettopp disse områdene. – Best mulig renteavtale er det viktigste. Sjekk med banken hva du kan oppnå av rentereduksjon. Det kan være at du

gjennom boligbyggelaget eller fagforeningen har bedre rentebetingelser enn du klarer å oppnå alene.

FORSIKRINGER ER OGSÅ VIKTIG

Alle som bor i et boligbyggelag, har husforsikring dekket gjennom felleskostnadene. Eiere av privatbolig må sørge for dette selv. Innbo og andre forsikringer er overlatt til hver enkelt.

– Boligforsikring er de største enkeltforsikringene ved siden av bil. Derfor er det smart å sjekke flere steder hvor det er mulig å få de beste dekningene i forhold til behovet. En slik gjennomgang kan med fordel gjøres hvert år, mener Kvadsheim. – Det kan godt være rimeligere hos andre selskap, og det

Hallgeir Kvadsheim med sparetips til deg

▲ HALLGEIR KVADSHEIM Foto: Rune Bendiksen TV3

kan godt være at ditt selskap kan matche andre om du forhandler.

VELG RIKTIG STRØMAVTALE

– Mange opplever å bli ringt ned av selgere fra energiselskap, som alle sammen kan gi oss de beste betingelsene. Er det mye å tjene på å hoppe fra det ene strømselskapet til det andre?

– Nei, det er ikke det, svarer Kvadsheim kontant. – Det viktigste er at du har riktig strømvale. Forbrukerrådet anbefaler spotprisavtale, og da er det ikke store forskjeller mellom selskapene. Noen selskap har et lite påslag på prisen per kWh, men de fleste opererer med en fast månedskostnad. Den er ikke høy, og det er ikke store forskjeller.

Det som kan skiller selskapene, er variable avtaler. Det er en kombinasjon av en spotprisavtale og fastprisavtale, der tilleggskostnadene er bakt inn i strømprisen og justeres av strømselskapet. Prisen man betaler, settes på forhånd, men denne har den siste tiden vært mye høyere enn spotprisen, skriver nettstedet E24.no.

Både Kvadsheim og Forbrukerrådet fraråder slike avtaler og anbefaler spotpris.

ENERGIEFFEKTIVISERING

Energieffektivisering er en investering som kan gi innsparinger på sikt. Bor du i et borettslag, er det ikke så mye du kan gjøre på egenhånd. Da er det borettslaget som i fellesskap må stå for slike prosjekter.

– Men de som bor i egen bolig, kan gjøre mye for å spare på strømmen, sier økonomen og nevner solceller og varmepumpe som gode eksempler. – Ulike tiltak vil gi varierende innsparing, men det er uansett viktig å sjekke hvilke støtteordninger Enova har for bygningsmessige tiltak. Det er fremdeles mulig å få investeringsstøtte til noen tiltak, selv om det ikke er så gunstig som tidligere.

– Det er mange små tiltak som ikke koster så mye, som kan bidra til å redusere både strømrregningen og andre kostnader. Men kort oppsummert er det viktigst å ta tak i de store utgiftene først, men ikke glemme de små hverdagslige tingene som også er en del av privatøkonomien, avrunder Hallgeir Kvadsheim. ••

Fortsatt dyrtid!

Mange kjenner trolig på bekymring når de skuer inn i 2024: Geopolitisk uro, krig i Europa og i Midtøsten. Og dyrtiden har satt sitt preg på manges lommebøker. Samtidig har du sannsynligvis også grunn til å føle på en viss lettelse.

✎ HILDE MIDSEM, SJEFØKONOM I NBBL

Du tilhører kanskje én av de mange husholdningene eller bedriftene som starter 2024 på bakfoten. Folk flest opplevde et kraftig innhugg i kjøpekraften i fjor: Tall fra nasjonalregnskapet viser på at husholdningenes disponible realinntekt falt rundt 2 prosent i 2023. En så stor nedgang har ikke tidligere vært målt i statistikkens 45 år lange historie. De fleste norske husholdninger har fått mindre penger å rutte med når de nødvendige regningene er betalt.

Nedgangen i kjøpekraften har to forklaringer. For det første har boliglånsrenten som kjent økt kraftig de to siste årene. Folk bruker nå i gjennomsnitt dobbelt så mye av inntekten sin på rentebetalinger som for to år siden. Rentebelastningen til norske husholdninger er på de høyeste nivåene siden begynnelsen av 1990-tallet. For det andre var det ingen reallønnsvekst i fjor, prisen på varer og tjenester økte om lag like mye som den gjennomsnittlige årslønnen. Ser vi de to siste årene under ett har prisene økt mer enn årslønnen til folk flest.

Dette er nok også årsaken til at mange planlegger å kutte i forbruket i år. I NBBLs

egen undersøkelse, Boligbarometeret, spør vi et representativt utvalg av befolkningen hver måned. I desember i fjor svarte 57 prosent at de planlegger å stramme inn forbruket i 2024, mens bare 4 prosent oppga at de vil øke forbruket. Resultatene vitner om at mange må tilpasse forbruket som følge av en trangere økonomi.

DET GÅR FRAMOVER

For ett år siden var situasjonen både i Norge og verden ganske annerledes enn i dag. Inflasjonen hadde så vidt begynt å sige nedover, men var fortsatt på nivåer verden ikke har sett siden 1980-tallet. Sentralbankene verden over var i gang med å stramme renteskruen kraftig. Flere renteøkninger var ventet. Det var stor usikkerhet om inflasjonen skulle bite seg fast på høye nivåer lenge. Samtidig visste vi lite om hvordan den kraftige rentemedisinen ville påvirke adferden til forbrukere og bedrifter.

Denne usikkerheten er i dag betydelig redusert. Utsiktene til at vi får bukt med inflasjonen, og at vi samtidig unngår et stort økonomisk tilbakeslag, har stadig blitt lysere.

Arbeidsledigheten er fortsatt svært lav, og en høy andel av befolkningen er i jobb.

Det er likevel store forskjeller i hvordan dyrtiden preger folks lommebøker. Høy prisvekst på nødvendighetsgoder som mat og strøm rammer folk med lav inntekt hardest. Og selv om høye rentenivåer kan svi, er det mulig å tilpasse seg renteøkningene. Mange har valgt å trappe ned avdragsbetalingene når renten har økt, slik at den totale lånebelastningen har blitt mer overkommelig. Men ikke alle har denne muligheten. Utlånsforskriften legger begrensninger på dette. Dersom boliglånet beløper seg til mer enn 60 prosent av boligens verdi, kan man som hovedregel ikke få avdragsfrihet. Nykommere i boligmarkedet og andre med høyt lån, får dermed en urettferdig stor belastning av renteøkningen. Disse gruppene har merket dyrtiden ekstra hardt.

TO UTSATTE NÆRINGER

Når det gjelder markedssituasjonen til bedriftene, er det for øyeblikket stort strekk i laget. For oljenæringen og bedriftene som leverer tjenester til næringen, ser 2024 ut til å bli et godt år. Energiprisene er fortsatt høye,

**«Vi kan forvente
et romsligere
lønnsoppgjør i år»**

Lysning i sikte?

og det er stor investeringsvilje i næringen. Industrien har samlet sett gode år bak seg, men er mer dempet i sine markedsforventninger fremover.

Bygge- og anleggsvirksomhet og varehandelen er to næringer som derimot har merket effekten av dyrtid og renteøkninger svært godt. Trangere økonomi har lagt en demper på folks etterspørsel etter varer, og mange har vridd etterspørselen sin over mot tjenester etter pandemien. Byggenæringen strever med et rekordtregt nyboligmarked. De to siste årene har kjøp av nye boliger stupt, og utbyggere melder om salgstall som er lavere enn noen gang tidligere. Når salgene av nye boliger stopper opp, stopper også byggingen opp. 2024 blir trolig andre året på rad der det bygges langt færre boliger enn befolkningsøkningen skulle tilsi. Det betyr at dagens nivå på boligbyggingen vil gi et for lavt tilbud av nye boliger når etterspørselen igjen er tilbake til normalen. Da vil boligprisveksten kunne bli høyere enn den kunne vært i årene fremover. Forhåpentligvis øker kjøpevilligheten etter nye boliger etter hvert som usikkerheten knyttet til inflasjon og

renteøkninger dempes. Slik kan det bli økt byggeaktivitet gjennom året.

HVOR STÅR VI OM ETT ÅR?

Hvor står vi om ett år? Går det slik Norges Bank og de fleste analytikere anslår, blir 2024 et år med lav aktivitetsvekst i Norge. Arbeidsledigheten vil trolig øke litt, fra et lavt til et litt mer normalt nivå gjennom året. Samtidig ventes inflasjonen å bevege seg videre nedover i sakte tempo. Dette er en viktig betingelse for en gradvis normalisering av økonomien. Fortsetter prisveksten å falle som forventet, gir det grunnlag for at sentralbanken kan kutte styringsrenten litt i løpet av høsten i år. 2023 var et godt år for norsk konkurranseutsatt industri. I Norge er det denne næringen, frontfaget, som forhandler lønn først, og som setter rammen for lønnsoppgjørene i andre sektorer. Derfor kan vi forvente et romsligere lønnsoppgjør i år. Alt i alt forventes husholdningenes inntekter å vokse litt mer enn prisveksten. Om ett år fra nå, når vi skuer inn i 2025, vil derfor mange forhåpentligvis oppleve å ha fått bitte litt bedre armslag i økonomien.

Fremtiden er likevel alltid heftet med usikkerhet. Inflasjonen kan bli mer seiglivet enn vi har lagt til grunn. Urolighetene i verdensbildet kan komme til å påvirke markedene mer enn vi tror. ••

▲ **HILDE KAROLINE MIDSEM** er sjeføkonom i NBBL.
(Foto: Nadia Frantsen)

◀ NYT NATUREN: gratis

10

nesten

morsomme gratis aktiviteter

Det er mye gøy man kan finne på som ikke tømmer sparekontoen. Her er det bare å la kreativiteten blomstre. Vi er inne i en dyrtid hvor økonomien er trang for mange, da er det godt vi bor i et land med mange flotte muligheter som ikke krever at lommeboka er med.

✍ TONJE SÆTRE

1. OPPSØK VANNET

Er du av de som har blitt bitt av «bade hele året»-trenden? Norge er full av flotte strender, innsjøer og uendelig med bademuligheter. Visst ikke, lån deg fiskeutstyr å se om fisken biter. Kanskje får du sikret middagen med det samme.

2. SPILL ET SPILL

De aller fleste har noen nedstøva brettspill eller en kortstokk liggende. Det er faktisk ikke bare i påsken og på hytta de kan brukes. Inviter noen venner eller familie til en god spillkveld. Alternativt kan du prøve ut ulike AR (Augmented Reality) spill på telefonen som Pokémon Go, hvor du må ut å bevege deg i nærområdet for å kunne fange Pokémon.

3. VERDENS STØRSTE SKATTEJAKT

Geocaching har lenge vært en populær aktivitet for både store og små. Rundt om i hele verden ligger det skatter klar for å bli funnet. For å komme i gang oppretter du en gratis geocaching-konto og laster ned den offisielle Geocaching®-appen. Snør på deg skoa å gå ut og lett etter gjemte skatter. Husk penn!

4. BUA OG FRIVILLIGSENTRALEN

Sjekk ut din lokale frivillighetssentral, de har ofte mange gode tilbud og aktiviteter man kan være med på. Over hele landet finner du også BUA, hvor både store og små kan låne utstyr til sport, lek og friluftsliv – helt gratis.

5. GJØR NOE KULTURELT

Kultur er en stor del av vår menneskelige tilværelse, og kan påvirke hvordan vi tenker og føler. Mange museum og galleri er gratis å besøke, eller kanskje har du en festival med frientre i nærheten?

6. SENK PULSEN MED EN BOK

Oppsøk ditt nærmeste bibliotek og dykk ned i ny kunnskap eller en spennende historie. Mange bibliotek har også spill, musikk og ulike arrangement man kan benytte seg av.

7. LAG EN NY RETT

Se hva du har innerst i kjøkkenskapet eller bakerst i kjøleskapet og lag noe spennende du aldri har prøvd før. Kanskje blir det en ny favoritt? Om ikke har du i det minste fått ryddet litt i skapet.

8. NYT NATUREN

Du bor tross alt i et av verdens vakreste land, gå ut å opplev det. En tur i skogen eller på fjellet vil aldri være lik, den byr på nye erfaringer og oppdagelse hver gang. Ta gjerne med deg et forstørrelsesglass, og legg naturen under lupen.

9. MÅLTID UTENDØRS

Pakk med deg noe godt i matpakken og finn deg en park med en benk. Eller kanskje et sted i skogen det er lov å fyre opp et bål. Nyt et hyggelig måltid utendørs, med tid for gode samtaler.

10. LÆR DEG NOE NYTT

Internett er full av gode instruksjonsvideoer. Har du alltid drømt å kunne hekle, snakke spansk eller kunne ta bedre bilder? Sett deg godt til rette å finn frem Youtube, en endeløs kilde til gratis informasjon.

◀ BADE
HELE ÅRET:
gratis

◀ BIBLIOTEK:
gratis

◀ SPILL
ET SPILL:
gratis

◀ FRIVILLIGSENTRAL:
Lån utstyr gratis

FISKESUPPE

Alt starter med en god kraft

Fiskesuppe finnes i et utall varianter. Mange har sin egen oppskrift, og vi har utfordret Linda Oksum hos Solkysten fisk & skalldyr til å dele noen av fiskehandelens hemmeligheter.

✍️ OLE BJØRN ULSNÆS

◀ STORE MENGDER:

God fiskekraft er avgjørende for et vellykket resultat, mener fiskehandler Linda Oksum. Når hun lager fiskesuppe dreier det seg om store mengder. Hun lager gjerne 24 liter i slengen.

– Her er det laget fiskesuppe etter samme oppskriften siden 80-tallet, og jeg kan ikke gi fra meg de hemmelighetene. Vi tilbereder hvit- og spicy fiskeuppe i tillegg til bacalao, og da lager vi opp 24 liter om gangen, forteller fiskehandleren. – Men jeg kan dele framgangsmåten som gjelder for alle fiskesupper, og så skal vi nok klare å sette opp en oppskrift som fungerer som et godt alternativ for en familie på fire.

Linda Oksum og Sveinung Olsen overtok fiskeutsalget i Langesund ved årsskiftet. Sveinung solgte rekeetråleren i fjor, og

▲ BITER TIL FISKE SUPPE: Fisken kuttet i biter på 3x3 centimeter – sann omtrent

Linda har butikkerfaring fra andre bransjer. – Råvarene våre kommer til fiskemottaket som ligger vegg i vegg med butikken. Ferskere råvarer får du ikke, understreker den nybakte fiskehandleren.

GOD KRAFT

– Utgangspunktet for en velsmakende fiske-suppe er en god kraft. Vi lager kraften (fiskebuljongen) selv, og det er ganske enkelt, poengterer Oksum. – Du tar fiskeavkapp, vi bruker mest torsk, men alt kan brukes.

Dersom en ikke har råvarer eller synes det blir for krevende å koke fiskekraft selv, kan en kjøpe fiskebuljong i butikken. Det vil gi en enkel og rask fiskesuppe i en travel hverdag.

– Skalldyrkraft kan også være et godt utgangspunkt for en fiskesuppe. Vi bruker ikke det i våre oppskrifter, men har en et reke-lag eller en krepseaften, er det smart å lage kraft på skallene. Har en ikke anledning til å gjøre det med en gang, er det bare å fryse ned restene og ta jobben når det passer. Putt oppi alt du måtte ha av sjømatrester, så blir kraften god, anbefaler Linda.

FRAMGANGSMÅTEN

Det første fiskehandleren gjør, er å ha fiskekrafta i kjelen. Så tilsetter hun smør og litt mere vann om ikke det er nok kraft.

– Så kommer grønnsakene. En kan bruke akkurat det en vil, men vi bruker gjerne gulrøtter og purre. Grønnsakene kokes til de er møre. Suppa skal også jevnes. Jeg anbefaler å blande mel, melk og fløte, men det er også mulig å jevne med maisenna. Det

er en stivelse basert på mais, og da blir fiskesuppa glutenfri.

Etter at suppa har kokt så lenge at mel-smaken er borte, er det meste gjort. Da skal det krydres med salt og pepper, og fisken skal i suppekjelen. Den skal trekke i fire, fem minutter. Har en reker oppi suppa, skal de bare akkurat bli varme, ikke mer.

BRUK HVA DU VIL

– Også her kan en bruke det en måtte foretrekke, understreker Linda. – Vi bruker sei og laks i den hvite fiskesuppa. Sei er en god og rimelig fisk og gjør en slik suppe til et billig middagsalternativ. Men lyr og torsk er også godt. Hva slags fisk en velger, er ikke avgjørende. Det er den gode fiskekraften som er viktigst for å oppnå et godt sluttresultat.

LINDAS FISKE SUPPE

Til 4 porsjoner:
ca. 6 dl fiskekraft (se til høyre)
1 spiseskje smør
2 dl melk
1 dl fløte
2 spiseskjeer, mel til jevning
2 stk. gulrot kuttet i terninger
1 stk. finhakket purre
salt og pepper
ca. 400 g fisk i biter
litt frisk gressløk til pynt

SLIK KOKER DU FISKEKRAFT:

Den aller beste fiskekraften lager du selv og da gjerne med bein, hode og avskjær fra hvite fiskeslag.

- 2 kg avskjær av hvit fisk, hode, ryggben
- 1 stk purre, den grønne delen
- 0.5 stk løk
- 30 g sellerirot
- 1 ts pepperkorn
- 1 stk laurbærblad
- 3 l vann
- 2 ss salt

Vask fiskeavskjæret godt. Fjern blodrand og gjeller. Vask grønnsakene, og del dem i store biter. Legg alt i en kjele, og fyll på kaldt vann til det så vidt dekker.

Kok opp, og la det hele stå og trekke i 20 minutter. Etter hvert som det danner seg skum, fjernes dette med en øse. Når kraften er ferdig kokt, fjernes fiskeavskjæret og grønnsakene, og kraften siles. Det er viktig at du ikke koker fiskebenene mer enn 20–25 minutter før du siler av, da det lett blir en limaktig konsistens dersom den koker for lenge.

Ønsker du en kraftigere smak på kraften, eller at den tar liten plass i fryseboksen, så koker du den inn. Det vil si du lar kraften fosskoke til mengden er halvert.

Linda bruker 1 spiseskje salt per liter vann. Fiskehandleren mener også at det går fint å blande skalldyr og fisk i kraft til fiskesuppe, men kun skalldyr til skalldysuppe.

Tips: Bruk bare ben av hvit fisk til denne kraften.

Kilde: aperitif.no

SLIK SPARER DU STRØM!

FYSIKKPROFESORENS BESTE TIPS:

Det er spesielt tre ting du skal være oppmerksom på når det gjelder strømbruk og dermed strømsparing, sier Johannes Skaar, professor i teoretisk fysikk ved Universitetet i Oslo.

✍ INGRID KVANDÉ

Johannes Skaar sier at det er mange ulike strømsparetips ute og går, og at ikke alle er like gode. Hvilke råd har han så til Bomagasinet sine lesere når det gjelder smart strømbruk i vinter?

– Det er å fokusere på de viktigste tingene. Det er en del som er uviktig for å spare strøm, og det er en del misforståelser der ute.

– Jeg ser at det skrives at mobilladere som står i kontakten bruker strøm. Men dette er så enormt lite at det ikke betyr noe. Videre er det ganske lite å hente på å slå av lyset, siden de fleste har byttet til LED-pærer. Og dersom du fyrer med elektrisk uansett, spiller det ingen rolle om kommer litt varme fra noen lyskilder eller elektronikk.

OPPVARMING VIKTIGST AV DE TRE VIKTIGE

Han er klar på hva folk bør konsentrere seg om for å spare strøm.

– Det er tre ting som er viktig, nemlig oppvarming, varmtvann og fordamping. Alt annet kan du stort sett glemme. For å ta oppvarming først, er løsningen enkel når vi ser bort fra å bytte varmekilde, etterisolere og den type ting: Du bør senke temperaturen. Å kle på seg mer klær er også et godt sparetips, mener Skaar.

VARMTVANN OG FORDAMPING

Det krever mye energi å varme opp vann, og det kan gi utslag på strømregninga.

– Varmtvann koster, og spesielt det å la varmtvannet renne, er noe man skal være obs på. Da kommer vi raskt inn på dusjing, og hvis du ønsker å bruke mindre varmtvann når du dusjer, må du gjøre det mer effektivt – enten å dusje kortere, eller ved å skru av vannet mens du såper deg inn, tar i shampoo etc. Bruker du mindre vann, er

det mindre som må varmes opp igjen. Selv synes jeg det er godt med rennende vann når jeg dusjer, så jeg unner meg det foreløpig, legger professoren til.

Når det gjelder dusj, er det også lurt å søle minst mulig.

– Vann som blir liggende utover gulvet og hengende på vegger må fordampes, og det krever energi. Da må varmekablene på badet gjøre en ekstra jobb for å fordampe vannet, forteller Skaar.

OPPVASKMASKIN BEDRE

Varmtvann brukes også til rengjøring, og enkelte tror at det er mest økonomisk å ta oppvasken for hånd. Skaar er ikke enig i det.

– Jeg vil anbefale oppvaskmaskin fremfor å vaske kopper for hånd. De fleste bruker en del varmtvann både for å fylle oppvask-

▲ **TØRKETROMMEL:** Det er lett å tro at det er dyrere med tørketrommel, men det går like mye energi om du bruker trommelen som når du lufttørker klærne inne om vinteren.

kummen og til å skylle av koppene når de vasker for hånd, og her går det mer energi enn man tror. Så velg oppvaskmaskinen, og hvis du trenger å skylle noe, bruk kaldt vann.

KLESTØRK

På samme måte som ved dusjing, er fordamping en faktor også når det gjelder tørking av klær.

– Det er misforståelser omkring klestørk også. Det er lett å tro at det er dyrere med tørketrommel, men det går like mye energi om du bruker trommelen som når du lufttørker klærne inne om vinteren. Ettersom vannet skal fordampes, må varmeovnen jobbe mer for å opprettholde samme temperatur. Om du ser vekk fra slitasje på klærne, og bare tenker energi, er tørketrommel et bedre valg om vinteren. Men det beste er å tørke klærne ute, avslutter fysikkprofessoren. ••

◀ FORDAMPING:

Vær oppmerksom på fordamping, tipser Johannes Skaar.
Foto: Universitetet i Oslo

▲ **OPPVASKMASKIN:** – Jeg vil anbefale oppvaskmaskin fremfor å vaske kopper for hånd, sier fysikkprofessoren.

Hva dekker felleskostnadene?

Vi er inne i en tid med sterk prisvekst. Også felleskostnadene øker. Men hva får vi for pengene?

✍️ OLE BJØRN ULSNÆS

Vi har fått hjelp av leder for økonomi og rådgiving i SBBL, Tor Erik Aas, til å forklare hva vi betaler for hver måned.

– Nå kaller vi det fellesutgifter. Tidligere ble den månedlige kostnaden for å bo i et borettslag omtalt som husleie, men innholdet er det samme, sier Aas, – Grovt inndelt består felleskostnadene av tre hovedelementer: borettslagets driftskostnader, renter på lagets fellesgjeld og avdrag på fellesgjeld.

FORSIKRING OG AVGIFTER

Hva som omfattes av driftskostnadene, kan variere ut fra hvilke tjenester borettslaget ønsker, men noen elementer er felles for alle.

– Eiendomsskatt, kommunale avgifter til vann, avløp og renovasjon og forsikring av borettslagets eiendommer er felles for de aller fleste, påpeker Aas. – Andelseierne betaler innboforsikring selv, men borettslaget står

for forsikring av byggene.

Ofte er kabel-tv og internett en del av felleskostnadene, men det blir mer og mer vanlig at borettslaget kun sørger for nettilgang, og at tv-abonnement er opp til hver enkelt beboer.

– Strømutgifter til fellesarealer er med i felleskostnadene. Det er også kostnadene til sommer- og vintervedlikehold, som f.eks. plenklipping og snørydding.

Større borettslag har gjerne vaktmester, og felleskostnadene dekker lønnen. – Og så er det viktig at byggene blir vedlikeholdt. Felleskostnader dekker periodisk vedlikehold som f.eks. maling. Har borettslaget heis, er årlig vedlikehold en del av fellesutgiftene. Til slutt kommer honorar til styret, forretningsførsel og revisjon av borettslagets regnskap, forklarer Aas.

RENTEØKNING

Når alle kostnader i samfunnet øker, som

forsikring og kommunale avgifter, vil dette også føre til økning i felleskostnadene – på lik linje som for en enebolig/selveier.

De aller fleste borettslagene har fellesgjeld. Det er vanlig at 50 prosent av kjøpesummen i nye borettslag er fellesgjeld. I eldre borettslag er gjelden gjerne et resultat av at det er lånt penger til større rehabiliteringsprosjekter.

– De største økningene som har kommet det siste året, skyldes de mange renteøkningene fra Norges Bank, sier Aas. – Sommeren 2021 hadde vi en nominell rente helt nede i 1,25 prosent. I dag har borettslagene en rente på rundt 5,25 prosent. Dersom man har en andel av fellesgjelden på 1 million kroner, vil økningen i felleskostnadene per måned. utgjøre over 3 300 kroner – eller 40 000 per år. Om andelen av fellesgjelden er 3 millioner, vil økningen utgjøre 10 000 per måned – eller 120 000 per år.

▲ TOR ERIK AAS: Leder for økonomi og rådgiving i SBBL.

« Totalt sett koster det mer å bo og å låne penger i dag enn for ett, to og tre år siden »

AVDRAG PÅ FELLESGJELD

Nye borettslag har ofte 20 års avdragsfrihet. I den perioden betaler beboerne kun rentene. Aas mener at det er en gunstig finansieringsmodell. Ved kjøp av enebolig eller bolig i et sameie er det vanlig å betale avdrag fra dag en.

Eldre borettslag betaler også avdrag på fellesgjelden. Om det er gjennomført lånefinansierte rehabiliteringsprosjekter, er avdrag på lånet også med i felleskostnadene.

– Avdragsperioden for oppgradering og vedlikehold vil variere med levetiden på prosjektet det er lånt penger til. Dersom det er lånt penger til maling av byggene, bør ikke nedbetalingen være lengre enn malingens levetid. Rehabilitering av bad kan nedbetales over 30 år.

FORDELING AV KOSTNADENE

– Driftskostnader, renter og avdrag fordeles etter en andelsbrøk. Størrelsen på boligen

er med på å avgjøre andelen av felleskostnadene.

– I nye prosjekter i SBBL har vi en modell der 30 prosent av felleskostnadene fordeles likt på alle boenhetene. 70 prosent fordeles ut fra boligens størrelse. Det er riktig fordi noen kostnader, som f.eks. revisjon, ikke er knyttet til boligareal. Det koster like mye enten boligen er stor eller liten. Andre kostnader, som f.eks. forsikring og eiendomsskatt, har sammenheng med boligarealet.

FRAMTIDIG VEDLIKEHOLD

Det er styret i borettslaget som fastsetter felleskostnadene. Styret er ansvarlig for borettslagets økonomi som skal sikre at borettslaget kan betale løpende kostnader, renter og avdrag på lån.

– Vi anbefaler at borettslagene, på lik linje

med eiere av eneboliger, setter av penger til uforutsett og planlagt vedlikehold. Det er smart å ha en egenandel når prosjektene skal gjennomføres, og det er riktig at de som bor i borettslag betaler for sin andel av bygningsslitasjen i den tiden de bor i laget.

DYRT I BORETTSLAG?

– Økninger i strømkostnader, forsikring, kommunale avgifter og renter er de samme uavhengig om du bor i et borettslag eller i egen bolig. Forskjellen er at i et borettslag vil alle økningene bli synliggjort i den månedlige fakturaen fra borettslaget. I egen bolig vil økningene være mindre synlig da det kommer litt økning her og litt der. – Totalt sett koster det mer å bo og å låne penger i dag enn for ett, to og tre år siden. Dette gjelder uavhengig av hva slags bolig du bor i, understreker Aas. ••

Hjelp!

– Denne måneden klarer jeg ikke å betale felleskostnadene. Hva skal jeg gjøre? Blir jeg kastet ut med en gang?

Det generelle kostnadsnivået har økt betydelig og stadig flere har mindre penger å rutte med hver måned. Hva skjer dersom du ikke betaler felleskostnadene i tide, og hvordan kan boligselskapet sikre seg mot tap i en slik situasjon?

FELLESKOSTNADENE

Borettslag og sameier har løpende kostnader til drift og betjening av gjeld. For å dekke inn disse kostnadene kreves de enkelte bolig-eiere for et beløp hver måned i form av felleskostnader. Det er styrets oppgave å sørge for at felleskostnadene hele tiden holdes på et slikt nivå at boligselskapet kan betale sine forpliktelser på forfallstidspunktet. Det er ofte lite populært at felleskostnadene øker, og noen styrer kan derfor tenke at de bør holde disse så lave som mulig. Et styre skal selvfølgelig vurdere boligselskapets økonomi

og være kritisk til hvilke kostnader man pådrar fellesskapet. Det er imidlertid viktig å sørge for at løpende og helt nødvendige kostnader blir dekket.

FINANSIERINGSMODELLEN

Dersom en boligeier ikke betaler felleskostnader går det utover boligselskapets økonomi. Særlig i boligselskaper med stor gjeld, vil mislighold i betaling av felleskostnader være av stor betydning. Sameier har oftere lavere fellesgjeld enn borettslag, men den enkelte seksjonseier har som regel et større privat

lån enn andelseiere i borettslag. Grunnen til dette er at seksjonseieren må finansiere hele kjøpesummen for boligen, mens andelseieren i borettslaget betaler kjøpesummen gjennom en lavere kontantdel, men overtar en større andel fellesgjeld. Fellesgjelden må betjenes via felleskostnadene. Summen av gjeldsbelastning er derfor ofte ganske lik for tilsvarende boliger, men seksjonseier betaler i stor grad på sitt private lån til banken, mens andelseieren betaler både på et privatlån og på borettslagets lån, via felleskostnadene. Det betyr at felleskostnadene i borettslag

« Man kan ha stor sympati med dem som ikke klarer å betale felleskostnadene, men det går ut over alle andre boligeiere »

kan være høyere enn i eierseksjonssameier, nettopp fordi man skal betjene mer gjeld. Dette er en av de grunnleggende forskjellene mellom borettslag og sameier.

DERSOM DU IKKE BETALER

Det første som skjer dersom du ikke betaler felleskostnadene i tide, er at du vil motta en purring. Dersom du heller ikke betaler denne vil du motta et varsel om at kravet blir sendt til inkasso og tvangsinn drivelse. I både borettslag og sameier har man egne regler om det som heter legalpant. Det vil si at boligselskapet automatisk har pant i boligen din for manglende betaling av felleskostnadene. Dette igjen betyr at det kan begjæres tvangssalg av boligen din dersom du ikke betaler felleskostnadene.

For å forhindre gjennomføring av tvangssalg, må du betale det du skylder fullt ut, inkludert renter og evt. saksomkostninger boligselskapet har hatt med å inn drive kravet. Dersom du betaler før retten har fattet sin beslutning, skal begjæringen om tvangssalg trekkes. Rettens beslutning om tvangssalg kan ankes, men når beslutningen er rettskraftig, hjelper det ikke at du klarer å betale skyldig beløp i ettertid. Dersom tvangssalg skal stanses etter dette, må boligselskapet beslutte å trekke saken. Det har du ikke noe krav på.

Når retten har fattet en beslutning om tvangssalg, oppnevnes en medhjelper som skal selge boligen. Dette er som regel et meglerfirma eller et advokatfirma. Boligene legges ut i markedet på vanlig måte. Dersom du ikke bidrar til salgsprosessen, kan megler be om rettens bistand til å få tilgang til boligen for å gjennomføre salgsforberedelser, eller å kaste deg ut dersom du hindrer gjennomføring av salget.

HVA KAN BOLIGSELSKAPET GJØRE?

Det er viktig at særlig borettslag som har

større fellesgjeld, har en god forretningsfører og avtale om inn driving av forfalte felleskostnader. Man kan ha stor sympati med dem som ikke klarer å betale felleskostnadene, men det går ut over alle andre boligeiere dersom boligselskapet ikke skulle klare å betale sine forpliktelser. Boligselskapets panterett er også begrenset til 2 G (Folketrygdens grunnbeløp som per 1. mai 2023 er 118 620 kroner. Beløpet reguleres 1. mai hvert år). Det er derfor viktig at man ikke lar det gå for lang tid før det begjæres tvangssalg. Det bør maks gå 2–3 måneder.

Borettslag kan også sikre seg mot tap som følge av at andelseier ikke betaler felleskostnader gjennom såkalte sikringsordninger. Her finnes det flere produkter på markedet, herunder både faktoringordninger, hvor kravene kjøpes og inndrives av faktoringsselskapet (her får borettslaget oppgjør med en gang), og forsikringsordninger, hvor man melder inn en skade og får dekning i tråd med forsikringsavtalen. Dersom borettslaget har IN-ordninger er det et krav i avtalen at borettslaget har en form for sikringsordning. IN-ordning står for individuell nedbetaling (av fellesgjeld), og er en mulighet for den enkelte andelseier til å gjøre ekstraordinære innbetalinger på fellesgjelden, slik at felleskostnadene blir lavere.

KAN MAN INNGÅ BETALINGSAVTALER MED BOLIGSELSKAPET?

Både boligselskapets styre og den enkelte boligeier kan ønske å inngå en avtale om gradvis nedbetaling av kravet. Styret kan ha både sympati med og stor forståelse for boligeiers situasjon. Det er imidlertid svært problematisk om styret inngår nedbetalingsavtaler med boligeiere som skylder felleskostnader. Boligselskapet skal ikke være bank for boligeierne. Det vil gå utover alle de andre boligeierne som betaler sine felleskostnader rettidig dersom betalingsmislighold hos en

eller flere, leder til at boligselskapet ikke kan betale sine regninger. Styret må heller ikke falle for fristelsen til å bevisst holde felleskostnadene kunstig lave, gjennom å ignorere fakturaer eller gjennomføring av helt nødvendig vedlikehold. I disse tilfellene utsetter styret seg for et personlig erstatningsansvar for manglende utførelse av sine plikter som styremedlem. Her må hensynet til flertallet veie tyngre enn hensynet til den enkelte boligeier. Dette kan oppleves tungt, men i noen tilfeller er faktisk konsekvensen at du bør finne deg en annen og rimeligere bolig, dersom du ikke har økonomi til å betjene de løpende felleskostnadene.

GJENTAKENDE BETALINGSMISLIGHOLD

Det er dessverre slik at noen få har gjentakende betalingsproblemer. Man klarer å skrape sammen til å dekke kravet og får avverget tvangssalg, men de økonomiske problemene fortsetter. Dette resulterer i flere runder med begjæring om tvangssalg hvor boligeier betaler akkurat i tide. Det er helt klart belastende for boligselskapet, og rettspraksis har konkludert med at gjentakende betalingsmislighold er å anse som et vesentlig mislighold som gir anledning til å ilegge salgspålegg. I disse tilfellene kan man ikke betale seg fri ved å innfri kravet. Dette er det viktig at boligselskapet følger opp, slik at man følger de formelle kravene til advarsel og senere ileggelse av salgspålegg som følge av vesentlig mislighold. Dette gir en mulighet for boligselskapet til å minimere sin risiko ved at boligeier tvinges til å selge sin bolig. ••

LINE C.B. BJERKEK
ADVOKAT OG LEDER AV
ADVOKATKONTORET I NBBL

Kryssord & Sudoku

Tre vinnere av kryssord får fem Flax-lodd hver, og i tillegg deler vi ut fem Flax-lodd til tre vinnere av sudoku.

Merk konvolutten med Kryssord 1-2024 eller Sudoku 1-2024. Svaret sendes til TIBE, postboks 473, 6401 Molde. Svar kan også sendes på epost til: bomagasinet@tibe.no.

Innsendingsfrist 5. april 2024

LØSNING KRYSSORD NR. 4, 2023

					A		
			S	T	E	J	U
			T	O	M	B	O
			Å	K	R	U	L
D	E	T	L	Y	S	E	R
I	R	E	V	O	T	T	I
S	T	I	V	E	E	T	E
E	N	E	R	G	I	I	S
G	E	S	T	I	K	U	L
N	U	D	E	L	E	T	I
S	P	R	E	N	G	A	V
P	E	K	E	R	E	O	L
V	E	I	K	Ø	D	S	L
Å	R	E	D	N	E	R	G
G	Å	T	O	N	N	A	P

Vinnere kryssord 4/2023:

Signe Hansen, Skien
Anton M. Bøifot, Trondheim
Aashild Halland, Lindås

Vinnere sudoku 4/2023:

Torill Hanna Gjenstad, Molde
Anne M Vågen, Kristiansund
Steinar Lyngstad, Molde

			XORD .no	AVSVIDD JORD	UJEVN SERVI- TØREN	↓	BRIKKE- NE	↓	FLOT- TERE	I FRI- LUFT
→									↖	
HELLIG- DOM						BRÅK FOR- BANNET				
SAMMEN- KOMST	↓	RESTER	SKUR	CASA- NOVAER GLATTE RENNER						
FOR- HØYES				NESTEN BLINK SAFT					↓	SAM- TALER
FLAGGE										
VIL SI			NARRET	→					AKTUELL GJÆRE	
REIST RUNDT	LE	→				FUGL	GJØN PLAGG (fl.)			
INSEKT	↓				SKREM- MENDE BRUN- ALGEN				↓	
KAN NATUR VÆRE						JØKLER FIFFE				
1309				VERDENS- DEL LUMPEN				BRUNE- VARE GREVE		
NIKKEL			↑						↙	
MAN			KV. NAVN UVISS- HET			GRUVE- DEL KLAR- SIGNAL			VARMT AVKOK	
TOK HEVN										
FANGST- UTSTYR				ADELS- MENN						

Jeg har løst det!

Fyll ut kontaktinformasjonen
din nedenfor og kryss av.

Navn _____

Adresse _____

Postnr./Sted _____

☐ KRYSSORD ☐ SUDOKU

Lett

	3				5			9
	6	4	3		9		8	
			4			2		6
4	1		7	9		6		
	7	8				4		3
6		5	2					8
	2	7		5		8		4
8	5	6			2	3	1	
3		1	6				2	

Middels

				8		9		
			5				4	3
		3				8		
6				9			3	
3		4			8		9	5
		8		2	6	7		
4			7					
		7						
					4			2

NÅR DU SKAL SITTE GODT

Du finner oss hos Fagmøbler! Husk medlemsfordelen.

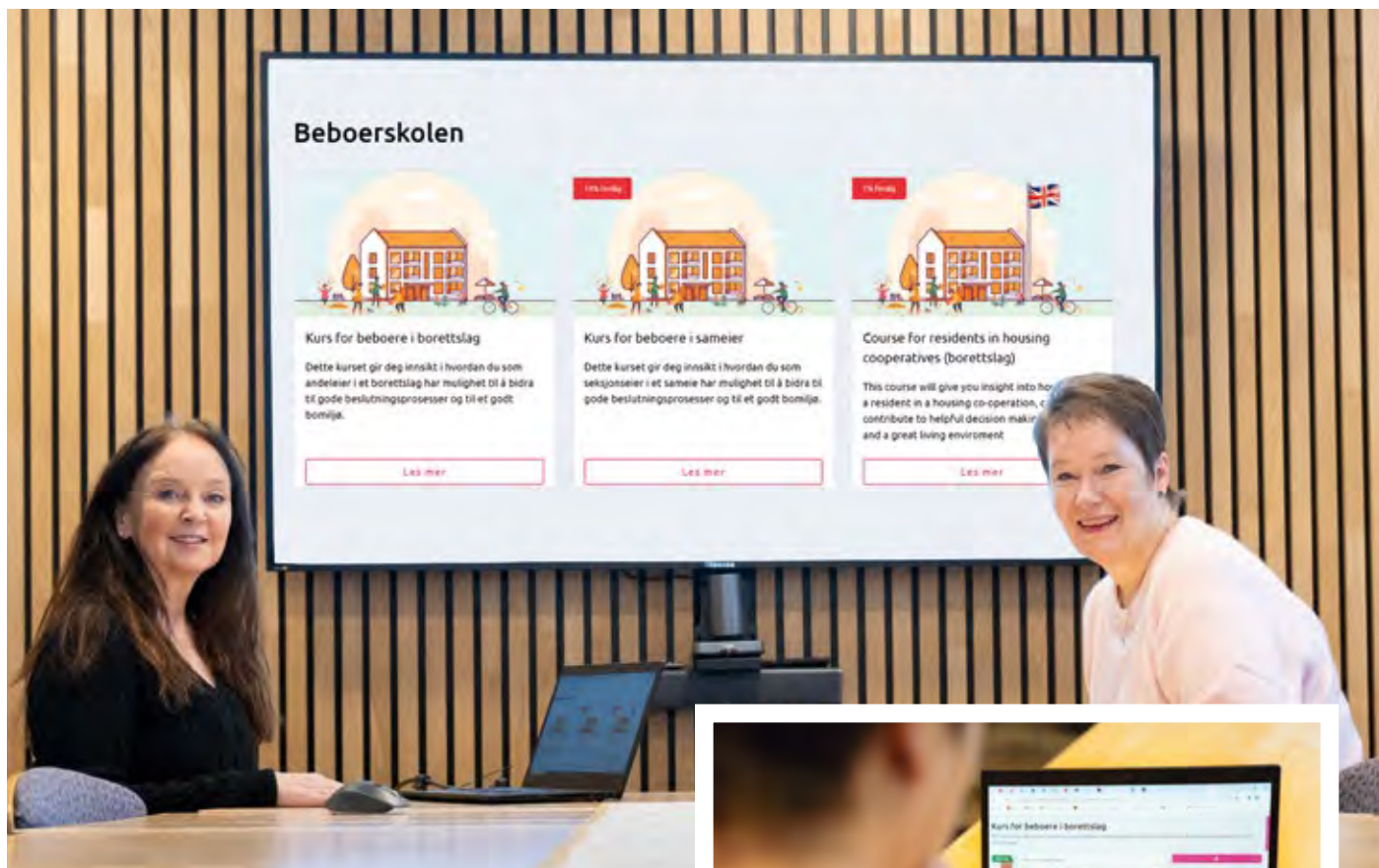
sitwell.no

ORION

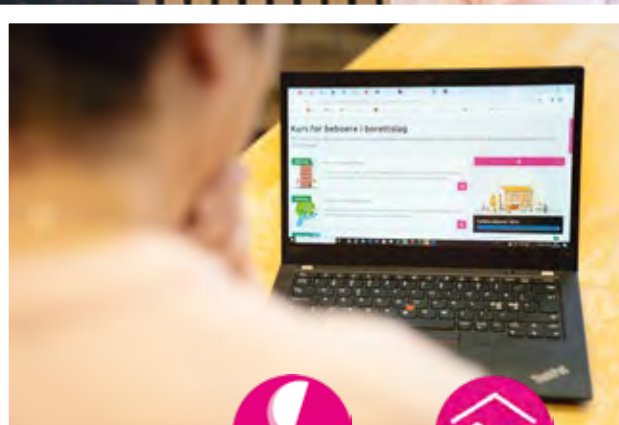
Design: Geir Hoff

ORION 3-seter med bein i svart beis og en ORION stol med svingbein i matt svart stål, tekstil Eros Saffron.

▲ Randi Brokstad og Randi Kristin Lysgård er snart klare for å lansere Beboerskolen.

► Beboerskolen: Logg inn på Min side på mobo.no.
Styreskolen: Logg inn i styreportalen på mobo.no

STYRESKOLEN

BEBOERSKOLEN

Digitale kurs

for styremedlemmer og beboere

✍ INGRID KVANDÉ 📷 JENS HOLSBØVÅG-LYNGSTAD

MOBO tilbyr nå e-læring med nyttig informasjon og kunnskap omkring det å være i styret og det å bo i et boligselskap. Kursene ligger i portalen, og kan gjennomføres på mobiltelefon i tillegg til på pc og nettbrett.

MOBO har tilbudt Styreskolen siden i fjor, og mange har tatt kursene. Så langt er det rullet ut tre moduler, og det kommer to til i år.

– Styreskolen er et digitalt kurs som vil gjøre styrearbeidet lettere, og som gir styremedlemmene den kunnskapen som trengs i vervet. Med kompetansen på plass er det enklere å ta gode beslutninger, mener Randi Alexandria Brokstad i MOBO.

Så langt består Styreskolen av Introduksjonskurs, Kurs i mislighold og Økonomi for styremedlemmer. I tillegg er det to moduler som ikke er publisert ennå, nemlig Konflikter og Råd til styret ved oppussing/ bærekraftig forvaltning.

– Styrekurset er litt forskjellig avhengig av om

man er styremedlem i borettslag eller sameie. Når du logger inn i styreportalen på mobo.no kommer du inn på riktig kurs for deg. Hver leksjon tar kun noen minutter å gjennomføre, sier Randi.

BEBOERSKOLEN KOMMER

Etter at generalforsamlingene/årsmøtene er ferdige i vår, vil også Beboerskolen bli lagt ut på Min Side inne på hjemmesiden til MOBO, mobo.no. Beboerskolen er e-læring til alle som bor i et borettslag eller sameie. I Beboerskolen er det blant annet introduksjonskurs for beboere og en enkel gjennomgang av HMS, helse, miljø og sikkerhet. ••

Generalforsamlinger og årsmøter på Seilet

Også i år arrangeres det felles generalforsamlinger/årsmøter på Seilet. Datoene er 9. april, 25. april og 14. mai.

✍ INGRID KVANDÉ 📷 JENS HOLSBØVÅG-LYNGSTAD

– Vi har booket seks møterom på Seilet, og det blir tre møter i hvert rom hver møtekveld, sier Randi Alexandria Brokstad i MOBO.

Det første møtet starter kl. 16.30, og det siste kl. 20. Boligselskapene booker dag og tidspunkt på forhånd.

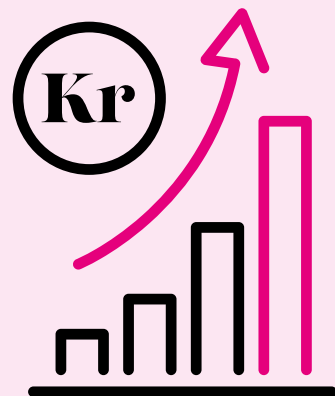
– Vi har gode erfaringer med å arrangere generalforsamlinger/årsmøter for borettslagene og sameiene på denne måten, og ser fram til fine kvelder på Seilet utpå våren, sier Randi. ••

◀ MOBO-medarbeidere før generalforsamlingen/årsmøtet i fjor.

Felleskostnadene for 2024

Styrene i våre boligselskap har i høst fastsatt budsjettene med virkning fra 01.01.2024. Budsjettet og fastsettelse av felleskostnadene er viktig oppgave for styret ettersom den gir utgangspunkt for hvor mye boligselskapene kan bruke både til vanlig drift, betjening av lån, samt vedlikehold, oppussing og rehabilitering.

– Vi ser at de fleste borettslag har måtte øke felleskostnadene betraktelig på grunn av økte renter og kostnader. Det er helt klart ingen ønskesituasjon for styrene å måtte legge frem store økninger i husleien. Felleskostnader er jo bare en del av bildet da de fleste har andre lån i tillegg. På toppen kommer økte strøm- og matvarepriser og generelt høyere levekostnader. Økningen i felleskostnadene har riktignok variert mye hos våre kunder men det er boligselskapene med stor låneandel som helt klart har opplevd de største økningene på grunn av økte renter, sier økonomileder i MOBO, Randi Aleksandria Brokstad. ••

2023

Årets medlemsundersøkelse

Informasjonskanaler, hvorfor man er medlem, og hvordan tjene opp bonus var blant temaene i undersøkelsen blant MOBOs medlemmer.

✍ TONJE SÆTRE, INGRID KVANDE 📷 JENS HOLSBØVÅG-LYNGSTAD

Resultatene fra MOBO sin brukerundersøkelse for 2023 er klar. 669 medlemmer har besvart den årlige undersøkelsen, som gir en viktig indikator på hva som fungerer bra, og hva som har behov for videre arbeid.

ÅSE BERIT DELTOK OG VANT

Som takk for deltakelsen i undersøkelsen ble det trukket ut en person som fikk 500 kroner i bonus. Den heldige vinneren ble Åse Berit Hoel, og vi tok en liten prat med henne.

– Grunnen til at jeg er medlem i MOBO er at jeg en gang bodde i en leilighet som krevde det. Men nå har jeg egentlig ikke hatt behov for det på mange år, men jeg valgte å fortsette medlemskapet i tilfelle mine barn skulle få bruk for det en dag, forteller Hoel. 10 % oppgir samme grunn til medlemskap som Hoel, nemlig muligheten til å overføre medlemskap til familiemedlemmer.

GRUNNER TIL MEDLEMSKAP

Det er to hovedgrunner til medlemskap som scorer høyest i undersøkelsen. 43 % er medlem fordi de bor i et borettslag/sameie. Nesten like mange, 38 %, er medlem for å kunne opptjene ansiennitet og forkjøpsrett på bolig.

– Det er fint at mange ser verdien av et MOBO-medlemskap med tanke på bolig-

kjøp. MOBOs hovedformål er nettopp å skaffe boliger til medlemmene, og medlemmene ser tydeligvis verdien når det gjelder forkjøpsrett. Et langt medlemskap og høy ansiennitet kan tilsvare flere hundre tusen i verdi i en budrunde, mener Evy Strømme i MOBO.

BOMAGASINET ER POPULÆRT

Undersøkelsen viser at medlemsbladet Bomagasinet oppleves som nyttig lesestoff.

– Jeg blar ofte igjennom Bomagasinet når det kommer, det er en fin informasjonskanal for å få med seg hva som skjer i boligbyggelaget, mener Hoel.

Hele 44 % av medlemmene svarer at de alltid leser bladet. MOBO-medlemmene foretrekker medlemsbladet og nyhetsbrev som informasjonskilder.

BONUS OG RABATT

At man kan registrere bankkort på «Mine sider» for å få automatisk bonus hos boligbyggelagets samarbeidspartnere var ikke Hoel kjent med. 42 % svarer at de har registrert bankkortet, og tjener dermed opp bonus når de bruker betalingskortet hos MOBOs samarbeidspartnere. Mange som ikke har registrert bankkortet, forteller at de ikke visste om muligheten eller har glemt

det. I utvalgte butikker får man også egne rabatter ved å vise fram MOBO-appen.

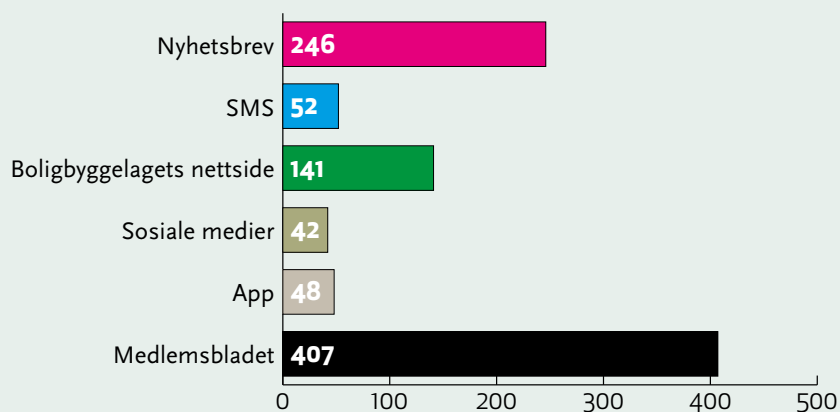
– Vi er opptatt av at flest mulig av våre medlemmer skal benytte medlemsfordelene når de likevel skal handle, og mange gjør også det. Byggevarer, elektronikk og hvitevarer er det medlemmene oppfatter som mest aktuelle fordeler, og det er nok fordi dette er varer som ofte koster litt, og at bonus og rabatt dermed utgjør store beløp. Vi ser vi kan bli enda flinkere til å minne medlemmene våre om medlemsfordelene de har.

Vi jobber også med å få flere medlemsavtaler. Inne på Min Side (man logger inn på nettsiden mobo.no) er det oversikt over alle våre samarbeidspartnere, og det er også en oversikt på side 39 her i Bomagasinet, sier Evy. ••

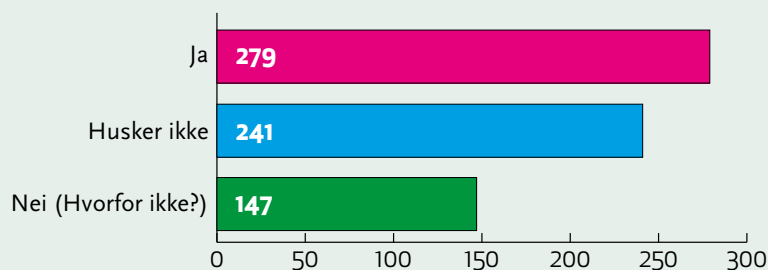
◀ Evy Strømme
i MOBO

Kryss av for de informasjonskildene du bruker for å lese om hva som skjer i ditt boligbyggelag

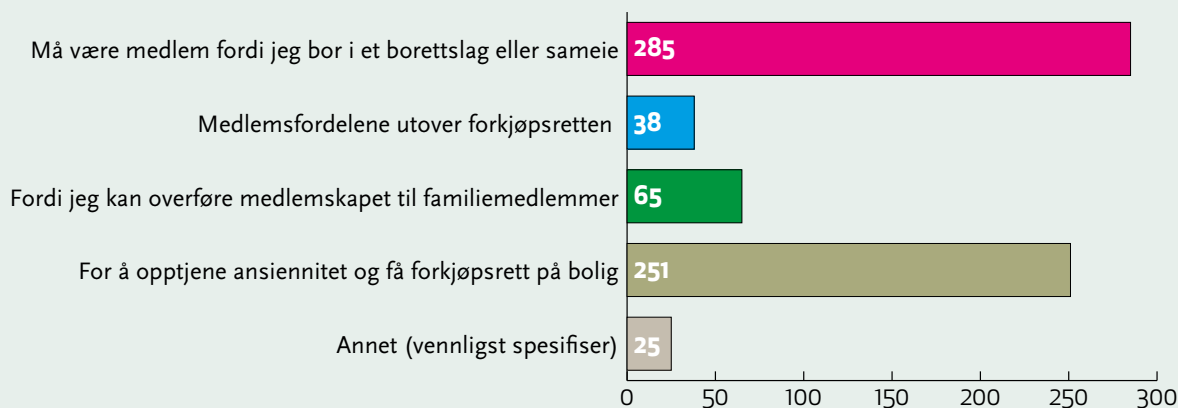

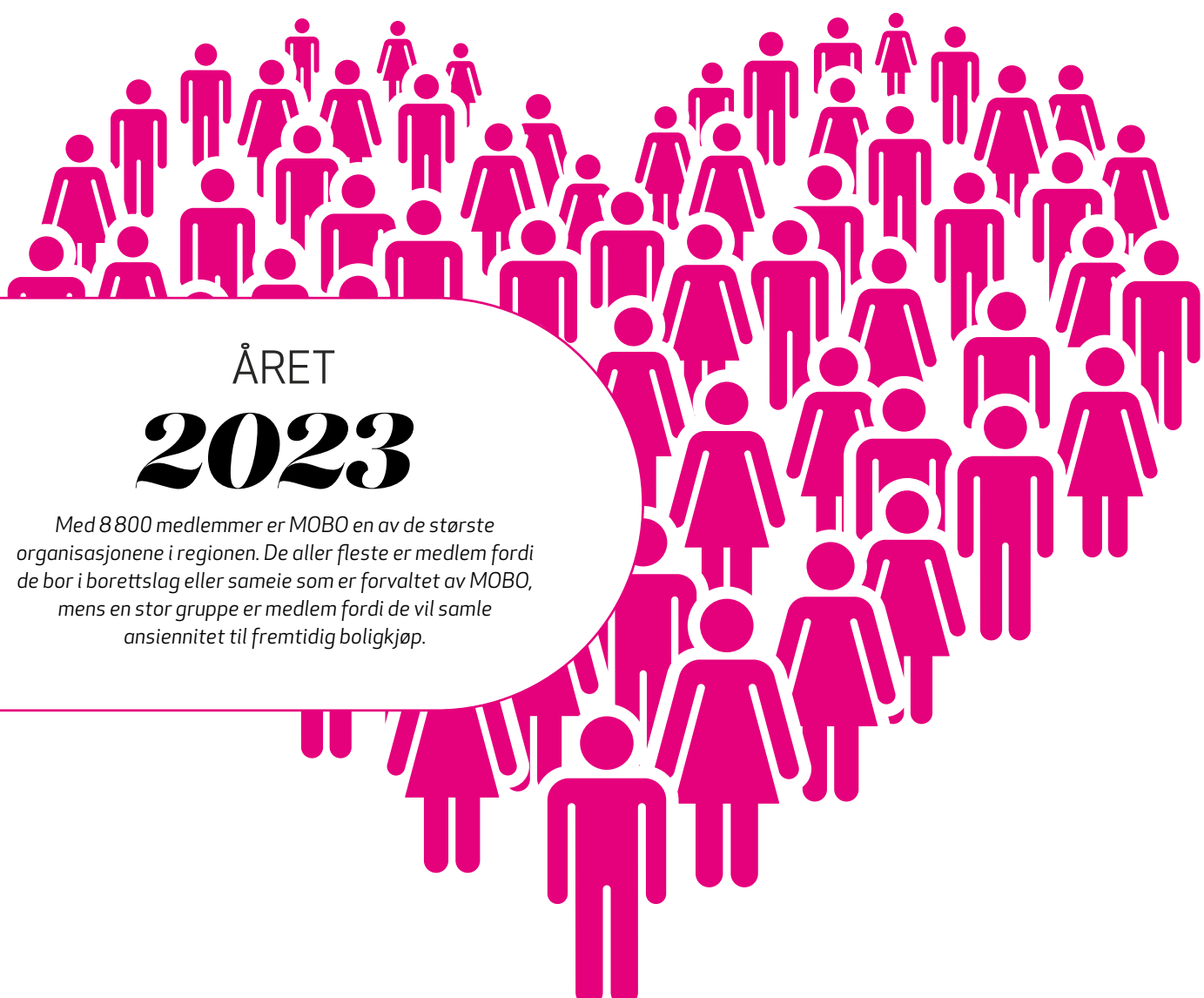
Medlemsbladet som du holder i din hånd, er en viktig kilde til informasjon for mange medlemmer.

Har du registrert betalingskortet ditt, slik at du får bonus på dine kjøp?

Hva er den viktigste årsaken til at du er medlem?

ÅRET 2023

Med 8800 medlemmer er MOBO en av de største organisasjonene i regionen. De aller fleste er medlem fordi de bor i borettslag eller sameie som er forvaltet av MOBO, mens en stor gruppe er medlem fordi de vil samle ansiennitet til fremtidig boligkjøp.

STABILT ANTALL MEDLEMMER

En liten nedgang med 3 medlemmer i 2023, etter en ekstra stor nettoøkning i 2022. Antall medlemmer i MOBO er nå nesten

8800 medlemmer

MOBO forvalter

3875

boliger

MOBO stadig mer aktuell

– OGSÅ FOR SAMEIER OG FRITTSTÅENDE BORETTSLAG

Antall boliger som forvaltes av MOBO øker jevnt. MOBO er en stadig mer populær forvalter for sameier og frittstående borettslag, som ser behovet for en profesjonell rådgiver og regnskapsfører. Totalt forvalter MOBO nå 3875 boliger i borettslag, sameier og stiftelser i sju kommuner.

32% Forkjøpsretten

Forkjøpsrett er vår viktigste medlemsfordel. I fjor ble den benyttet i 63 av 194 borettslagsboliger. Det tilsvarer ca. 32 % av overdragelsene.

Renteoppgang ga lavere omsetning

I 2023 var det en nedgang på ca. 12 % i solgte borettslagsboliger sammenlignet med året før. Det var 216 omsetninger i MOBO-borettslag i 2022 og 190 i 2023.

Usikkerhet omkring renteøkning gjør folk mer forsiktig og tilbakeholden med å skifte bolig.

Populære medlemsfordeler

Stadig flere benytter seg av de gode medlemstilbudene som er fremforhandlet. Antall personer som har registrert og benyttet kortet øker jevnt fra måned til måned. Dersom du har registrert betalingskortet ditt på Min Side, får du bonus hver gang du betaler med det registrerte kortet hos samarbeidspartnere med bonusavtale. Se alle medlemsfordeler side 39.

En liten nedgang i boligprisene etter 2 år med sterk vekst

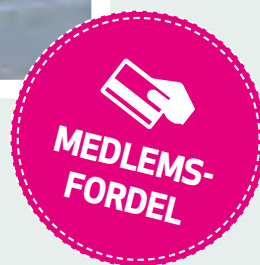
I likhet med mange andre deler av landet har det vært en liten prisnedgang sammenlignet med året før. Nedgangen er på ca. 1,2 %. Økningene i 2021 og 2022 var på ca 10 %.

Garanti Eiendomsmegling beholder den sterke posisjonen, og er den største borettslagsmegleren i regionen.

— 1,2 %

- ▲ Nyt varmen i moderne fasiliteter.
- ◀ Helårsbading er populært hos mange.

Flytende badstu ved sjøfronten

Nyt et forfriskende morgenbad, litt egentid eller kanskje er det på tide å samle vennegjengen til litt etterlengtet kvalitetstid? Nausta er et perfekt samlingssted.

✍ TONJE SÆTRE 📷 NAUSTA / ANDREAS WINTER

Helårsbading har blitt den populære aktivitet for mange de siste årene. Da er det ekstra godt å kunne varme seg i Molde's helt unike flytende badstue, Nausta. Mange mener det å gi kroppen en kort og god sjokkbehandling i iskaldt vann kan gi gode helseeffekter.

Nausta er en del av den nye sjøfronten i Molde, og har blitt et populært møtested for mange badeglade gjester. Du finner den

lengst øst mot fergekaia, flytende på vannet med enkel tilkomst via landgang. Du kan enten booke privat booking for 12 personer, eller book kun for deg selv på «drop in» hvor du kan møte andre.

Badstua er åpen hver dag fra 06 om morgenen til 23 på kvelden. Her kan du koble av fra hverdagen å nyte varmen og det kalde vannet, om du tørr? Som MOBO-medlem får du 20 % på enkeltbillett hos Nausta. ••

**MOBO-MEDLEMMER
HAR 20% RABATT PÅ
ENKELTBILLETT HOS
NAUSTA**

◀ Produktansvarlig Anne Gautvik i Istad Kraft blir kontaktperson til boligselskapene.

▲ Torkil Bekken Sandøy i Istad Kraft, Ole Jakob Strandhagen i MOBO, Anne Gautvik i Istad Kraft og Evy Strømme i MOBO er veldig fornøyd med den nye samarbeidsavtalen.

MOBO inngår samarbeidsavtale med Istad Kraft:

Ny medlemsfordel!

Tidligere i februar ble det klart at MOBO og Istad Kraft har inngått en samarbeidsavtale som gir medlemsfordel både for hver enkelt MOBO-medlem og for boligselskapene.

✍ INGRID KVANDE

📷 JENS HOLSBØVÅG-LYNGSTAD

MOBO og Istad Kraft er to tradisjonsrike virksomheter i regionen, som også tidligere har samarbeidet til fordel for boligselskapene blant annet gjennom fellesmåling.

VIL UTVIKLE SEG

Samarbeidet som nå er inngått ser partene for seg at skal utvikle seg i tiden framover. Avtalen gir gode fordeler for boligselskapene og MOBO-medlemmer når det gjelder fysiske produkter, strøm, tjenester og rådgivning.

EGEN KONTAKTPERSON

Anne Gautvik i Istad Kraft blir kontaktpersonen til boligselskapene.

– Vi tilbyr en rekke produkter og tjenester som gir bedre oversikt over strømforbruket, som f. eks sanntidsmålere. Effektive energiløsninger og rådgivning omkring det blir

også stadig mer aktuelt i tiden som kommer, mener Anne.

BÆREKRAFT

Ole Jakob Strandhagen i MOBO er glad for at boligbyggelaget kom til enighet med Istad Kraft.

– Vi er to lokale aktører med mye til felles. Dette er forhåpentligvis bare starten på et langt og godt samarbeid. Vi ser for oss å jobbe sammen med Istad Kraft om bærekraft og effektiv energibruk framover. Energiøkonomisering vil bli stadig viktigere for våre boligselskaper i framtiden, og her vil Istad Kraft bistå med energirådgivning samt rabatter på relevante produkter, sier Ole Jakob Strandhagen i MOBO. ••

Les mer om avtalen på mobo.no og Min Side.

Yellowstone skySHOWTIME

Bredbånd 50

True Detective HBOmax

Spillet 2 Play

Formel 1 sport

The Crown NETFLIX

Ulvekrigen viaplay

Peppa Gris NRK

Premier League sport & premier league

Bredbånd 1000

Markedets mest fleksible avtale for borettslag?

Med avtalen Frihet har du som bor i borettslag/sameie frihet til å sette sammen din egen pakke av strømmetjenester, TV-kanaler og bredbåndshastighet.

Les mer på
telenor.no/frihet

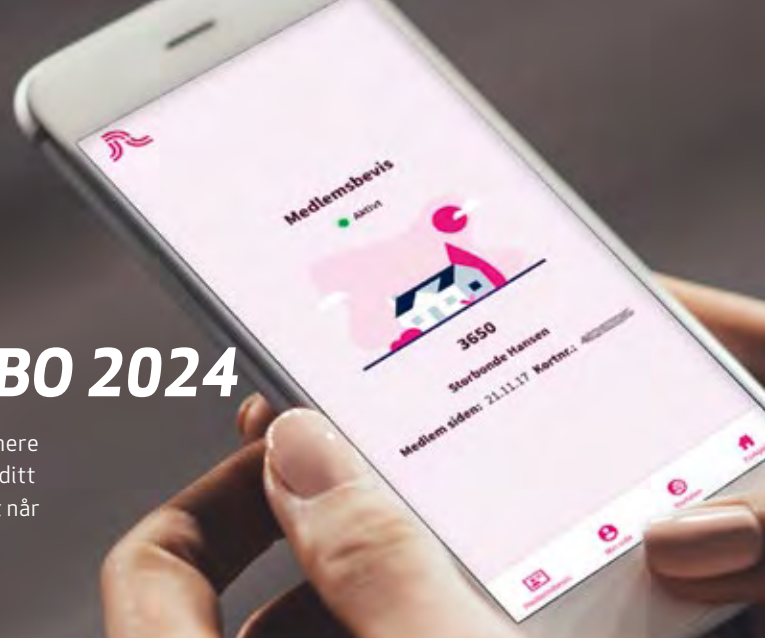
HUSK!

Registrer betalingskortet ditt på Min Side og du får automatisk bonus på kjøpet.

MEDLEMSFORDELER I MOBO 2024

Du får bonus hver gang du handler hos de fleste av våre samarbeidspartnere når du betaler med et registrert bank- eller kredittkort. Betalingskortet ditt registrerer du enkelt på Min side. I utvalgte butikker vil du også få rabatt når du viser medlemsbeviset ditt i appen eller på Min side.

Se oversikt over alle dine fordeler på mobo.fordelerformedlemmer.no/

2 % bonus på alle bestillinger.
Opptil 50 % rabatt* på over 140.000 hoteller i hele verden med prisgaranti.

*Sammenlignet med andre bookingsider med like betingelser.

Montér

5 % bonus på hele kjøpet (gjelder også tilbudsvarer)
5 % rabatt på ordinære varer med fremvisning av medlemsbevis.

BADEMILJØ / VVS TEAM

3 % bonus. 5 % rabatt på timepris dagtid. 15–20 % rabatt på produkter. Bonus gjelder ikke ved faktura.

2 % bonus på alle dine forsikringer
70 % startbonus på første bil
Medlemspris på innboforsikring
Reiseforsikring fra Europeiske – en del av If

Medlemspris på strøm for privatpersoner, fordeler for boligselskapene.

TE
ATRE
T VÅRT

Gruppepris på kjøp av inntil to enkeltbilletter på Teatret Vårts egenproduserte forestillinger.

modena

MODENA FLISER

5 % bonus på alle varer, også kampanjer.
10 % rabatt på ordinære varer

4-7 % BONUS
I NETTBUTIKKER:

ApotekHjem.no Eurodel.com
Blivakker.no Lampegiganten.no
Bubbleroom.no Lindex.com
Devold.com

5 % bonus
Medlemspris

2 % bonus på ditt strømforbruk.
Gode medlemspriser

5 % bonus på tjenester.
Gratis innledende samtale med advokat

5 % bonus

5 % bonus på alt hotellet tilbyr.
25 % rabatt på overnatting på ordinær pris, bruk kode BBL25

Overflateoppussing
5 % bonus

sigdal

2 % bonus og 20 % rabatt (eks. handelsvarer, hvitevarer etc)

10 % bonus
– Norges største gjenbrukskjede

5 % bonus

HADELAND H GLASSVERK

5 % bonus og 10 % rabatt

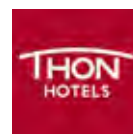
5 % bonus på all handel i fysisk varehus.

Nextory

5 % bonus og seks uker gratis prøveabonnement

5 % bonus
Faste rabatterte priser

12 % rabatt på ordinær pris. Bestilles via «Min side»

fagmøbler

5 % bonus og 10 % rabatt

Rammeavtale for boligselskaper: Rabatt på tjenester hos Norconsult AS og Klima, energi og ventilasjon AS (KEV).

Alle rabatter gjelder på ordinære priser.

* Bonus gjelder alle produkter/tjenester som leverandøren tilbyr, også kampanjer og produkter/tjenester som allerede er rabatterte.

—
GARANTI®
—

**RABATTERT
PRISVURDERING**
til deg som bor
i borettslag!

SELGE BOLIG

Vårt fokus er best pris, lokalkunnskap, tilgjengelighet
og trygghet – dette er vår **GARANTI** til deg!

—
GARANTI – førstevalget for alle MOBO-medlemmer!

Grete Heiseldal
Tlf. 975 04 641

Terese Nerland
Tlf. 915 44 447

Christian Fredriksen
Tlf. 971 80 405

Vi samarbeider med

Romsdalsbanken